

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет
економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра іноземної філології, українознавства та соціально-правових
дисциплін

К.В. Ніколенко

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОСТІ

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Кривий Ріг
2020

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра іноземної філології, українознавства та соціально-правових
дисциплін

К.В. Ніколенко

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОСТІ

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Затверджено на засіданні
кафедри іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін
Протокол № 9
від “22” лютого 2020 р.

Схвалено навчально-методичною радою
ДонНУЕТ
Протокол № 5
від “28” лютого 2020 р.

Кривий Ріг
2020

ББК 87. я 73
Н-27
УДК 101 (076. 5)

рецензенти:

Щербакова Н.В., кандидат філософських наук, доцент
Романуха О.М., кандидат історичних наук, доцент

Ніколенко К.В.

Н-27 Цивілізаційні трансформації сучасності. Методичні рекомендації для вивчення дисципліни / К.В. Ніколенко. - Кривий Ріг, ДонНУЕТ, 2020 - 46 с.

У планах семінарських занять з цивілізаційних трансформацій сучасності, підготовлених для студентів всіх спеціальностей та форм навчання, сформульовані основні питання, що вивчаються у темах курсу. Плани занять підготовлені відповідно до вимог кредитно-модульної системи освіти. Для кожного заняття представлена тематика навчальних доповідей (рефератів) і вказана література.

ББК 87. я 73

© Ніколенко К.В., 2020

© Донецький національний

університет економіки й торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	5
Розділ I. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	6
Розділ II. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	17
Розділ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	23

ВСТУП

Метою викладання навчальної дисципліни “Цивілізаційні трансформації сучасності” є системний виклад основних фактів історії розвитку поняття цивілізація, який передбачає презентацію наявних напрямів розвитку сучасних соціальних складових, формування загальних принципів існування суспільних концептів як складових соціально-економічних процесів сучасності.

Основними завданнями навчальної дисципліни “Цивілізаційні трансформації сучасності” є:

- ознайомити студентів з теоретичними питаннями курсу з урахуванням загальної філософської термінології;
- навчити студентів застосовувати діяхронічний підхід до вивчення фактів історичного розвитку соціуму з точки зору культурного та цивілізаційного підходів та допомогти використовувати знання, які були отримані під час опанування курсу “Цивілізаційні трансформації сучасності”, для соціально-економічного аналізу з точки зору історичної перспективи та перспективного розвитку;
- сформувати в студентів уміння застосувати теоретичні відомості й положення курсу в процесі економічної діяльності з урахуванням філософсько-соціальної складової.

У результаті вивчення навчальної дисципліни “Цивілізаційні трансформації сучасності” студенти повинні набути такі **професійні компетенції**:

Знання і розуміння:

- важливі історичні процеси та соціолого-політичні фактори, які мали вплив на формування та функціонування цивілізацій;
- загальні закономірності становлення культури та основні соціальні явища, які відбулися на певному етапі її розвитку в процесі економічної діяльності;
- причини та шляхи утворення специфічних рис, властивих для сучасного стану людської цивілізації.

Застосування знань і розуміння:

- уміння застосовувати основні методи, типи і форми культури при здійсненні економіко-теоретичного аналізу особливостей цивілізації;
- уміння визначати типологічні та нетипові риси певної цивілізації в її історичному розвитку;
- уміння розуміти єдність, взаємозв'язок та взаємозумовленість історичних змін процесу виробництва, засобів виробництва, ставлення до суб'єкту виробництва; аналізувати специфіку соціально-історичного контексту соціальних трансформацій;
- уміння використовувати знання з курсу для пояснення специфічних особливостей сучасного стану цивілізацій та культур.

Формування суджень:

- здатність аналізувати методи соціально-гуманітарних наук задля використання в науковій діяльності;
- здатність оцінювати економічні і соціальні явища в процесі їх трансформації;
- здатність надавати оцінку альтерглобалістичним явищам сучасності;
- здатність критично осмислювати інформаційні потоки в культурному та цивілізаційному полі та використовувати їх на практиці;

- здатність оцінювати переваги і недоліки сучасних мультикультуралістичних процесів.

Запропонована методична розробка має за мету сприяти засвоєнню студентами основних положень теоретичного курсу та формуванню практичних навичок аналізу соціально-економічних явищ в історичній перспективі для більш адекватного та глибокого розуміння індивідуального та специфічного характеру розвитку трансформуючих процесів сучасності, що зумовлюють перспективи та вектори соціального розвитку як такого. Здатність здійснювати перспективний аналіз, дослідження та прогноз – покликані реалізувати теоретичні дані даного видання.

За змістом і структурою методичні рекомендації відповідають чинним вимогам до укладання навчально-методичних комплексів з дисциплін та включають інформаційні матеріали, які пропонують системний і стислий виклад виклад практичних завдань, питань та тестів з основних тем та теоретичних положень з опорної інформації курсу.

ЧАСТИНА I
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Обов'язкова (для студентів спеціальності "назва спеціальності") / вибіркова дисципліна	Обов'язкова
Семестр (осінній / весняний)	Осінній (весняний)
Кількість кредитів	4
Загальна кількість годин	120
Кількість модулів	1
Лекції, годин	30
Практичні / семінарські, годин	20
Лабораторні, годин	-
Самостійна робота, годин	70
Тижневих годин для денної форми навчання:	
аудиторних	3,8
самостійної роботи студента	5,4
Вид контролю	залік

2. Програма дисципліни

Ціль – окреслити перспективу поняття цивілізації, сутності трансформацій як таких, визначити сутність змін, що обумовлюють існування основних типів цивілізації та впливають на появу та формування сучасних цивілізацій.

Завдання: формувати у студентів чітке уявлення про культуру та цивілізацію та різницю між ними, ознайомити з історичними типами цивілізацій; вміти визначати основні риси та провідні характеристики цивілізацій; повідомити особливості трансформації як процесу; дослідити сутність сучасних цивілізацій, виокремивши специфіку їх трансформації.

Предмет: історичні типи цивілізацій та їх динамічний аналіз в сучасних цивілізаційних трансформаціях.

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Поняття культури в сучасній соціально-філософській традиції.

Тема 2. Філософське розуміння поняття «цивілізація».

Тема 3. Сутність соціальних трансформацій.

Тема 4. Сучасна цивілізація та соціальні трансформації.

Тема 5. Специфіка українських соціальних трансформацій.

Тема 6. Соціально-економічні особливості мультикультуралізму.

Тема 7. Альтерглобалізм та його форми у трансформаційній системі сучасності.

Тема 8. Цивілізаційні виміри глобальних економічних процесів.

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма навчання)				
	усього	у тому числі			
		л.	пр./сем.	лаб.	срс
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Загально-теоретичне уявлення про культуру та цивілізацію					
Тема 1. Поняття культури в сучасній соціально-філософській традиції.	17	4	4	-	9
Тема 2. Філософський аналіз поняття «цивілізація».	15	4	2	-	9
Тема 3. Сутність соціальних трансформацій.	15	4	2	-	9
Тема 4. Сучасна цивілізація та соціальні трансформації.	14	4	2	-	8
Разом за змістовим модулем 1	61	16	10	-	35
Змістовий модуль 2. Прикладні теорії сучасних трансформацій					
Тема 5. Специфіка українських соціальних трансформацій.	13	2	2	-	9
Тема 6. Соціально-економічні особливості мультикультуралізму.	17	4	4	-	9
Тема 7. Альтерглобалізм та його форми у трансформаційній системі сучасності.	15	4	2	-	9
Тема 8. Цивілізаційні виміри глобальних економічних процесів.	14	4	2	-	8
Разом за змістовим модулем 2	59	14	10	-	35
Усього годин	120	30	20	-	70

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Вид та тема семінарського заняття	Кількість годин
1	Семінар – розгорнута бесіда Поняття культури в сучасній соціально-філософській традиції.	4
2	Семінар запитань і відповідей Філософський аналіз поняття «цивілізація».	2
3	Семінар – дискусія Сутність соціальних трансформацій.	2
4	Семінар з виконанням практичних задач Сучасна цивілізація та соціальні трансформації.	2
5	Семінар з виконанням практичних задач Специфіка українських соціальних трансформацій.	2
6	Семінар з виконанням практичних задач Соціально-економічні особливості мультикультуралізму.	4
7	Семінар розгорнута бесіда Альтерглобалізм та його форми у трансформаційній системі сучасності.	2
8	Семінар-дискусія Цивілізаційні виміри глобальних економічних процесів.	2
Всього		20

5. Індивідуальні завдання

1. Огляд періодичної і монографічної наукової літератури.
2. Підготовка рефератів, доповідей за обраною темою.
3. Підготовка тез доповідей з метою виступу на університетських, всеукраїнських та міжнародних семінарах та конференціях.

6. Обсяги, зміст та засоби діагностики самостійної роботи

Вид та тема семінарських занять	Кількість годин самостійної роботи	Зміст самостійної роботи	Засоби діагностики
Змістовий модуль 1. Загально-теоретичне уявлення про культуру та цивілізацію			
Семінар – розгорнута бесіда. Тема 1. Поняття культури в сучасній соціальній думці	9	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: філософська та культурологічна основи аналізу культури, , матеріальна та духовна культури, види культур (народна масова, утилітарна, технічна, економічна). Джерела [1, 2, 3, 5, 6, 9]. 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, заслуховування та обговорювання доповідей
Семінар запитань і відповідей. Тема 2. Філософський аналіз поняття «цивілізація»	9	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: виникнення терміна «цивілізація», теорії цивілізації. концепції Мірабо, Е.Тайлора, Л.Уайта, О. Шпенглера, Н. Данилевського, А. Тойнбі, у. Ростоу, Д. Белала. Особливості формування цивілізацій. Розгляд поняття трансформації, вивчення різновидів трансформації. 2. Самотестування. 3. Підготовка до понятійного диктанту.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, понятійний диктант
Семінар – дискусія. Тема 3. Трансформації як предмет філософського дослідження, цивілізаційні концепції	9	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: зміни, рух, трансформації. Джерело [1, 2, 4, 5, 9]. 2. Підготовка до презентації доповіді.	Заслуховування та обговорювання повідомлень
Семінар з виконанням практичних задач Тема 4. Сучасна цивілізація та соціальні трансформації.	8	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: сучасні та історичні трасформації, типологія трансформацій, підходи до вивчення типів цивілізацій та їх характеристик Джерело [1, 2, 4, 5, 9]. 2. Самотестування. 3. Підготовка до презентації доповіді.	Тестування, проведення дискусії,
Разом змістовий	35		

модуль 1			
Змістовий модуль 2. Прикладні теорії сучасних трансформацій			
Семінар з виконанням практичних задач Тема 5. Специфіка українських соціальних трансформацій.	9	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: аналіз історичних типів, критерії цивілізації, поняття світової та локальної цивілізації, сучасні цивілізації: західна (християнська), слов'яно-православна, ісламська (мусульманська), індуська, конфуціанська (китайська), синтоїстська (японська), латиноамериканська, африканська. Джерело [1, 2, 4, 5, 6]. 2. Самотестування.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань
Семінар з виконанням практичних задач Тема 6. Соціально-економічні особливості мультикультуралізму.	9	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: проблеми глобалістики, мультикультуралізму. Джерело [1, 2, 4, 5, 6]. 2. Самотестування.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань
Семінар розгорнута бесіда Тема 7. Альтерглобалізм та його форми у трансформаційній системі сучасності.	9	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: альтерглобалізм, культурні та цивілізаційні детермінанти Джерело [1, 2, 4, 5, 6]. 2. Підготовка до презентації повідомлень	Заслуховування та обговорювання повідомлень
Семінар-дискусія Тема 8. Цивілізаційні виміри глобальних економічних процесів.	8	1. Опрацювання конспекту лекцій та рекомендованої літератури для обговорення питань: соціальні особливості глобалізації, лихі та перспективи глобалізації, особливості та риси глобальних соціальних трансформацій. Джерело [1, 2, 4, 5, 6]. 2. Самотестування.	Тестування, фронтальне та індивідуальне опитування, розв'язання практичних завдань
Разом змістовий модуль 2	35		
Разом	70		

7. Матриця зв'язку між дисципліною/ змістовим модулем, результатами навчання та компетентностями

Результати навчання	Компетентності											
	Загальні					Предметно-спеціальні						
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	6	
1. Усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя, дотримуватися принципів безперервного розвитку та постійного самовдосконалення;							+					

прагнути професійного зростання, проявляти толерантність та готовність до інноваційних змін.											
2. Мислити креативно та критично, мати навички тайм-менеджменту, критично оцінювати наслідки продукованих ідей.								+			
3. Планувати, організовувати, мотивувати, оцінювати та підвищувати результативність колективної праці, здійснювати дослідження в групі під керівництвом лідера, з урахуванням вимог та особливостей сьогодення в умовах обмеженості часу.								+			
4. Володіти технологіями та методами у сфері соціальних відносин.										+	

8. Методи викладання

Лекції, семінарські заняття, самостійна робота (підготовка презентацій, рефератів, самостійно опрацювання додаткових питань за наведеним переліком літератури).

9. Методи оцінювання

Залік.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються у випадку проведення екзамену: впродовж семестру (50 балів) та при проведенні підсумкового контролю - екзамену (50 балів), у випадку заліку – 100 балів.

Оцінювання студентів протягом семестру

№ теми практичного заняття	Вид роботи/бали					
	Тестові завдання	Ситуаційні завдання, задачі	Обговорення теоретичних питань теми	Індивідуальне завдання	ПМК	Сума балів
Змістовий модуль 1						
Тема 1	4		4		4	
Тема 2	4		4		4	
Тема 3				10	4	
Тема 4	4		4		4	
Разом змістовий модуль 1	12		12	10	16	50
Змістовий модуль 2						
Тема 5	4		4		4	
Тема 6	4		4		4	
Тема 7				10	4	

Тема 8	4		4		4	
Разом змістовий модуль 2	12		12		16	50
Разом						100

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами екзамену та за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	
60-69	E	3, «задовільно»
35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

11. Методичне забезпечення

1. Електронний конспект лекцій.
2. Методичні вказівки з вивчення дисципліни.
3. Індивідуальні завдання.
4. Навчальна та наукова література.

12. Рекомендована література

Основна

1. Ніколенко К.В. Цивілізаційні трансформації сучасності: Курс лекцій / К.В. Ніколенко. – м. Кривий Ріг. – 2018. – 86с.
2. Білорус О. Г. Глобалізація і національна стратегія / О. Г. Білорус. – К. : ВО “Батьківщина”, 2001. – 300 с.
3. Гальчинський А. С. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи: Методологічні аспекти / А. С. Гальчинський. – К. : Либідь, 2006. – 312 с.

Допоміжна

4. Авксентьева Т., Чорна Н. Політична участь в умовах модернізації українського суспільства / Т. Авксентьева, Н. Чорна // соціально-політичні та соціально-правові проблеми сучасності: Зб.наук.статей (за матеріалами XV Харківських політологічних читань). – Харків: НЮАУ, 2004. – С. 3–5.

5. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст) : підручник для студ. вищ. навч. закл. / Віктор Петрович Андрущенко. – К. : Тандем, 2000. – 416 с
6. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл ; [пер. с англ., ред. В. Л. Иноземцев]. – М. : Academia, 1999. – 785 с.
7. Горбатенко В. П. Стратегія модернізації суспільства: Україна і світ на зламі тисячоліть : монографія / В. П. Горбатенко. – К. : Академія, 1999. – 240 с.
8. Дмитренко М. А. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції / М. А. Дмитренко ; НПУ імені М. П. Драгоманова. – Ін-т оперативної діяльності та держ. безпеки. – К. : Знання України, 2008. – 544 с.
9. Инглхарт Р. Культура и демократия / Р. Инглхарт // Культура имеет значение. Каким образом ценности способствуют общественному прогрессу / [под ред. Л. Харрисона, С. Хантингтона]. – М. : Московская Школа Политических исследований, 2002. – С. 106–129.
10. Инглхарт Р. Постмодерн: меняющиеся ценности и изменяющиеся общества Р. Инглхарт // Полис. – 1997. – № 4. – С. 6-32.
11. Катаєв С. Консервативні та модернізаційні компоненти соціокультурної трансформації / С. Катаєв // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2000. – № 1. – С. 76-81.
12. Спенсер Г. Синтетическая философия / Гербарт Спенсер [пер. с англ.]. – К. : Ника-Центр: Фирма “Вист-С”, 1997. – 511 с.
13. Сравнительное изучение цивилизаций : [хрестоматія / сост. ред. и вст. ст. Б. С. Ерасова]. – М. : АСПЕКТ–ПРЕСС, 1999. – 556 с.
14. Толстоухов А. Глобальна криза цивілізації як криза управління індустріальним суспільством / А. Толстоухов // Вісник. Філософія. Політологія. – 2002. – № 38–41.

Інформаційні ресурси

15. Електронний ресурс <https://www.academia.edu/> – Заголовок з екрану.
16. Електронная полнотекстовая «Библиотека Ихтика» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ihtik.lib.ru>. – Заголовок с экрана.
17. Електронная полнотекстовая «Библиотека Гумер» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/index_philos.php?mode=author. – Заголовок с экрана.
18. Журнал «Философские науки» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.academyrh.info>. – Заголовок с экрана.

ЧАСТИНА II

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПІДГОТОВКИ ДО
ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I
ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО КУЛЬТУРУ ТА
ЦИВІЛІЗАЦІЮ
ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНІЙ
СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ

План заняття:

1. *Понятійний диктант за основними термінами теми.*
2. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*
 - поняття культури;
 - компоненти культури;
 - теорії культури;
 - структурні компоненти культури;
 - різновиди матеріальної культури;
 - особливості духовної культури;
 - атрибутивні ознаки та властивості культури;
 - специфіка механізму соціальної спадковості.

Ключові слова:

культура, матеріальна культура, духовна культура, культурна дифузія, культурна трансмісія, антикультура, аксіологічний підхід в культурі.

ТЕМА 2. ФІЛОСОФСЬКЕ РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ «ЦИВІЛІЗАЦІЯ».

План заняття:

1. *Понятійний диктант за основними питаннями теми.*
2. *Індивідуальне опитування.*
3. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*
 - поняття цивілізації;
 - основні відмінності понять «культура» та «цивілізація»;
 - специфіка цивілізації у вигляді духовних аспектів та критеріїв;
 - антропологічна проблематика в теорії цивілізацій
 - особливості формування цивілізацій;
 - цивілізаційні концепції Я. Данилевського та П.Сорокіна;
 - основні риси цивілізаційних процесів спільноти;
 - цивілізація як ступінь розвитку суспільства;
 - сутність і дійсність як основні характеристики цивілізаційного процесу.

Ключові слова:

цивілізація, "глобальна цивілізація", "африканські цивілізації", "протоіндійська цивілізація", "стародавня індійська цивілізація", "локальні цивілізації", "космогенні цивілізації", "перші цивілізації", "шумеровавілонська цивілізація.", стародавні цивілізації", "античні цивілізації", "грецька цивілізація", "римська цивілізація", "антична цивілізація", "середньовічна цивілізація", "буржуазна цивілізація", "соціалістична цивілізація", "християнська цивілізація", "буддійська цивілізація", "мусульманська цивілізація", "європейська цивілізація", "індійська цивілізація", "китайська цивілізація", "доіндустріальні цивілізації", "індустріальні цивілізації", "постіндустріальні цивілізації", "традиційні цивілізації", "технічні цивілізації", "техногенна цивілізація", "цивілізм" ("постсоціалістична цивілізація").

ТЕМА 3. СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

План заняття:

- 1. Понятійний диктант за основними питаннями теми.*
- 2. Індивідуальне опитування.*
- 3. Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*

- причини та основні риси глобальної трансформації;
- особливості вектору змін у цивілізаційних процесах;
- морально-етична спрямованість київо-руських мислителів; поняття системної трансформації;
- суперечливі процеси явища цивілізації;
- модернізація як ключовий аспект цивілізаційного процесу;
- особливості глобалізації та трансформації;
- основні теоретики глобалізаційного процесу;
- зростання темпів життя у сучасному суспільстві;
- глобальні аспекти сучасних трансформацій;
- сувора підпорядкованість системи певній домінанті як важлива характеристика цілісності;
- загальність змін глобалізаційних перетворень;
- послаблення національно-державного чинника;
- перехід до нового типу раціональності та зміна системи цінностей;
- сутність і особливості глобальних проблем сучасності;
- глобалізація як спосіб вирішення сучасних гуманітарних нагальних проблем;
- здатність глобалізації до активізації соціальних проблем.

Ключові слова:

трансформація, розвиток, зміна, перехід, модернізація, системна трансформація, периферія, напівпериферія, глобалізація.

ТЕМА 4. СУЧАСНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

План заняття:

1. *Понятійний диктант за основними питаннями теми.*
2. *Індивідуальне опитування.*
3. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*
 - поняття ідентичності та етнічна ідентичність;
 - причини збільшення етнічної ідентичності в соціумі;
 - фактори, що обумовлюють соціальне оточення та між групові відносини;
 - сутність позитивної етнічної ідентичності;
 - поняття норми в етнічній ідентичності;
 - специфіка та основні аспекти гіперідентичності;
 - особливості крайнього різновиду гіперідентичності;
 - етнодиференціюючі ознаки;
 - особливості етнічних ідентичностей;
 - особливості інтенсифікації процесів взаємодії цивілізацій;
 - сутність поняття «національний менталітет»;
 - специфіка сприйняття й осмислення людиною навколишньої реальності;
 - поняття глобальної ойкумени та можливі сценарії майбутнього розвитку цивілізацій;
 - чотири можливі сценарії глобальної ойкумени за У. Ганнерсом;
 - сутність взаємодії культурної периферії та панівної культури.

Ключові слова:

світова соціальна конкуренція, етична ідентичність, етно-нігілісти, гіперідентичність, інтенсифікація процесів глобалізації, глобальна ойкумена, сценарії розвитку сучасної культури, гібридизація культури.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II ПРИКЛАДНІ ТЕОРІЇ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ТЕМА 5. СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКИХ ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.

План заняття:

1. *Понятійний диктант за основними питаннями теми.*
2. *Індивідуальне опитування.*
3. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*

- особливості соціокультурних трансформацій у сучасному суспільстві;
- культурні середовища сучасної України;
- культурні особливості сучасного українського суспільства;
- незавершеність модернізаційних процесів українського суспільства;
- різноголосся стійких утворень соціалістичної культури;
- поняття «західного культурного імперіалізму»;
- дві моделі модернізації: західна та наздоганяюча;
- помилки посттоталітарних держав;
- соціокультурні трансформації та проблеми цінностей;
- сутність цінностей та ціннісних орієнтацій за П. Сорокіним;
- поняття базових, смисло-життєвих цінностей;
- баланс матеріального і духовного в сучасних спільнотах.

Ключові слова:

універсалізм, ціннісні орієнтири, культурні ідеали, ієрархічне управління, релігійний фактор, культурна напруженість, симбіоз, модернізаційна культура.

ТЕМА 6. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧІ ОСОБЛИВОСТІ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ.

План заняття:

1. *Понятійний диктант за основними питаннями теми.*
2. *Індивідуальне опитування.*
3. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*
 - загальні уявлення про мультикультуралізм;
 - сутність теорії справедливості Дж.Ролза;
 - теорія громадянського суспільства та її взаємозв'язок з мультикультуралізмом;
 - політичні особливості мультикультуралізму;
 - моделі мультикультуралізму;
 - міграційні проблеми сучасності;
 - зв'язок деліквентної поведінки та міграції;
 - релігійний чинник та процеси міграції;
 - досвід поліетнічних держав в питаннях міграційних процесів;
 - погляди науковців на наслідки глобалізації;
 - політика включення індивідуальних і групових відмінностей;
 - міжкультурна та міжнаціональна взаємодія;
 - варіанти реакції суспільства на культурне розмаїття;
 - м'який мультикультуралізм;
 - поліетнічність українського суспільства;
 - отримання різнокультурними ідентичностями державних гарантій розвитку;

Ключові слова:

мультикультуралізм, плюралізм, мультикультурний діалог, різноманітні форми мультикультуральної політики, легітимізація інакшості, громадянське суспільство, мегаполіси, інтеграція, асиміляція, імігрант, культурні відмінності, фундаменталізм.

ТЕМА 7. ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИМІРИ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**План заняття:**

1. *Понятійний диктант за основними питаннями теми.*
2. *Індивідуальне опитування.*
3. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*
 - структурна та функціональна складові цивілізаційної глобалістики;
 - два підходи до дослідження глобальної цивілізаційної взаємодії;
 - конкурентні переваги цивілізацій;
 - сутність цивілізаційної структури сучасного світу;
 - країни-ядра цивілізаційної світ-системи;
 - рівність можливостей різноманітних країн на культурному тлі;
 - соціокультурні чинники уособлення та взаємодії цивілізацій;
 - функції культури, які забезпечують формування, життєдіяльність і спадкоємність цивілізаційної специфіки;
 - приховане, неявне знання, що формує основу культури;
 - діалектичність культур як цілісного соціального явища;
 - комунальність/некомунальність матеріально-технологічного середовища;
 - цінності та цивілізаційна специфіка інститутів господарювання.

Ключові слова:

культурне ядро, типи цивілізацій, зіткнення цивілізацій, цивілізаційні протопереферії, глобальна економічна взаємодія, світ-система, цивілізаційні єдності, функціональна структура цивілізації, домінантні країни, глобальні умови нерівності.

ТЕМА 8. АЛЬТЕРГЛОБАЛІЗМ ТА ЙОГО ФОРМИ У ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОСТІ**План заняття:**

1. *Понятійний диктант за основними питаннями теми.*
2. *Індивідуальне опитування.*
3. *Розгорнуте обговорення основних положень теми та питань самостійного вивчення:*
 - поняття антиглобалізму та альтерглобалізму в сучасній глобалістиці;

- Джеймс Тобін як родоначальник антиглобалістського руху;
- риси антиглобалізму;
- сукупність правил та принципів альтерглобалістського руху;
- історія розвитку і становлення альтерглобального руху;
- особливості неоліберальної моделі культури;
- заклики Європейського Соціального Форуму;
- цілі, завдання, принципи, види діяльності, програми альтерглобалізму;
- основні загальні цілі альтерглобалістського руху;
- види рухів за ідеологічною ознакою;
- етапність дій антиглобалістів;
- солідарність визвольним рухам;
- перспективи розвитку альтерглобалізму.

Ключові слова:

антиглобалізм, альтерглобалізм, розвиток процесів інтеграції економік, мережева соціальна організація, глобалізація та ерозія національного суверенітету, цілі боротьби.

**ЧАСТИНА ІІІ.
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ
РОБОТИ СТУДЕНТІВ**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНЕ УЯВЛЕННЯ ПРО КУЛЬТУРУ І ЦИВІЛІЗАЦІЮ

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ КУЛЬТУРИ В СУЧАСНІЙ СОЦІАЛЬНО- ФІЛОСОФСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ.

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - Яку характеристику можна надати міфу як ранньому типу світогляду? Які існують основні види і мотиви міфів? Перерахуй те міфи в науці.
 - В чому полягає своєрідність релігійного світогляду?
 - Визначте співвідношення науки та релігії у світогляді сучасної людини?
 - Конкретизуйте специфіку філософського бачення світогляду?
 - Умови і причини виникнення філософії?
 - Чи Визначте місце філософії в культурі? Як спосіб життя взаємодіє з філософією?
3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Звідки, в сучасній науковій літературі бере початок теорія протиставлення культури і природи?

- A. Від епохи Античності
- B. Від Середньовіччя
- C. Від Просвітництва
- D. Від Відродження

2. В чому проявляється людино-творчий характер культури?

- A. Він проявляється в прояві особистісної самореалізації людини
- B. Він полягає в створенні людини, її фізичному існуванні, розумінні її довершеності та системності
- C. Людина не може бути творцем з нічого, вона просто повторює все те, що вже існує в природі
- D. Людина створює реальність

3. Надбіологічність культури проявляється?

- A. У формі свідомої, зконцентрованої діяльності яка ґрунтується на певних потребах людини та пов'язується з фізичними потребами
- B. У вигляді інстинктивного творчого процесу
- C. Як часткове буття
- D. Як незалежна від природи, свідома, доцільна діяльність людини

4. До основних концепцій походження культури відносять?

- A. Діяльнісну, ціннісну, теологічну, ігрову
- B. Художню, образотворчу, мистецьку та креативну
- C. Діяльнісну, ціннісну, телеологічну, ігрову
- D. Діяльнісну, ціннісну, телеологічну, ігрову, критичну, психо-фізіологічну

5. Матеріальну культуру можна поділити на:

- A. Іделістичну та практичну
- B. Побутову та моральну
- C. Праці та побуту
- D. Засоби виробництва

6. Засоби споживання є

- A. Об'єктом матеріальної культури
- B. Об'єктом духовної культури
- C. Об'єктом утилітарної культури
- D. Об'єктом культури побуту

7. В яких формах існує матеріальна культура?

- A. У вигляді засобів праці і засобів споживання, тобто у чисто предметній формі
- B. Включає в себе реальні здібності, навички, знання, які застосовуються у процесі матеріального виробництва
- C. Досягнення у сфері матеріальної культури нерозривно пов'язані з рівнем духовного розвитку людей, тому не випадково робляться висновки щодо рівня духовної культури тієї чи іншої епохи, країни, народу
- D. матеріальна культура є результатом матеріальної діяльності людей, то духовна культура - результат духовної діяльності

8. Визначте просторове тлумачення культури:

- A. Це мить між минулим і сучасним
- B. Щабель розвитку, що уособлює можливості відповідно до вимог епохи та можливостей людини відтворювати минулі етапи культури на певному рівні сьогодення
- C. Це минуле, сьогодення та майбутнє людської культуротворчої діяльності в єдності її поступальності й циклічності
- D. Сукупність фактів і явищ у просторово-часових відносинах

9. Що відноситься до простору культури?

- A. Світ предметів та процесів «другої» культури
- B. Світ предметів та процесів культури
- C. Світ предметів та процесів культури створеної людьми за для виживання
- D. Світ предметів та процесів духовної культури

10. Ойкумена – це?

- A. Весь природний світ
- B. Місце, де побувала людина за для вивчення і дослідження
- C. Частина природного середовища заселена людьми
- D. Все, що є створене людьми, що існує як «друга» природа

- 4. Підготуйтеся до письмового опитування.
- 5. Підготуйте доповідь та її презентацію.

Список рекомендованої літератури

Основна

- 1. Введення в філософію.- К., 2008. - Тема 1, с. 5-10.
- 2. Основи філософії. - Д., 2009. - Тема 1, с. 5-14.
- 3. Петрушенко В.Л. Філософія. - Львів, 2009 Тема 1, с. 16-42.

Додаткова

- 4. Данільян О.Г., Тараненко В.М. Філософія. - М., 2009. - розділ 1, с. 9-36.
- 5. Причепій Є.М. .. Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія. - К., 2008, с. 9-36.

ТЕМА 2. ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ ЦИВІЛІЗАЦІЯ.

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

- 1. Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.
- 2. Самостійно опрацюйте питання:
 - В чому полягало зародження філософської думки в країнах Близького Сходу?
 - Перерахуйте основні риси філософської думки в Стародавньому Китаї.
 - В чому полягали основні особливості давньоіндійської філософії?
 - Надайте характеристику космоцентризму в Давньогрецькій філософії?

- Вкажіть особливості розвитку філософії в Середні Віки.
- В чому полягав антропоцентристський характер філософії епохи Відродження?
- Основні особливості механіцизму та матеріалізму філософії Нового Часу.
- Філософські погляди Канта, Гегеля, Фіхте, Фейєрбаха та Шелінга.

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Формою людської дійсності є:

- A. Культура
- B. Трансформації
- C. Цивілізація
- D. Інновація

2. Що покликано пояснити поняття «суспільно-економічна формація»?

- A. Структурно-змістовний аспект людської діяльності
- B. Трансформаційний аспект існування людства
- C. Елемент структури суспільства
- D. Сутністний аспект буття людини, перспективи та теорії виробництва

3. Цивілізація — це

- A. Організаційно-регулятивний аспект людської дійсності
- B. Феномени людської життєдіяльності
- C. Форма існування людства, яку варто розглядати через призму взаємозв'язку категорій сутності і дійсності.
- D. Аспект культури

4. Термін «цивілізація» в науковий обіг ввів?

- A. Дільтей
- B. Руссо
- C. Мірабо
- D. Цицерон

5. Який внесок приписується Ж.Ж. Руссо?

- A. Закладення традиції критики культури
- B. Відстоювання досягнень людської культури
- C. Визнання культури вищою формою осягнення світу людиною
- D. Критика культурних досягнень, які несуть негативізм

6. В чому полягає атомарність людської історії?

- A. В цінності, неповторності та самотності окремих цивілізацій за наявності спадкоємності та повторюваності

- В. У поділі на окремі цивілізації всього розвитку людства з відсутністю спільного
- С. У розумінні циклічності людського розвитку
- Д. У розумінні поступовості людського розвитку

7. В чому полягає концепція розуміння історії Н.Я. Данилевського?

- А. Існує історія як така
- В. Існує лише історія окремих держав
- С. Існує лише історія індивідуальних цивілізацій
- Д. Існує концепція всесвітньої історії

8. Чим є цивілізація за своєю суттю?

- А. Ступінь розвитку суспільства
- В. Факт розвитку суспільства
- С. Доказом існування розвитку суспільства
- Д. Об'єкт розвитку суспільства

9. За яких умов виникає цивілізація?

- А. За наявності диференціації та інтеграції
- В. За наявності констатації та конотації
- С. За наявності диференціації та реінтеграції
- Д. За наявності консолідації та прокламації

10. З чим саме пов'язують появу цивілізації?

- А. З утратою родинних особливостей
- В. З утратою самостійності та незалежності
- С. З набуттям гуманістичності
- Д. З набуттям індивідом громадянськості

4. Підготуйтеся до письмового опитування.

5. Підготуйте доповідь та її презентацію.

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Введення в філософію.- К., Рік випуску 2008 - Тема 2, с. 11-21.
2. Основи філософії. - Д. 2009 - Тема 2, с. 14-22.
3. Філософія. - М., 2008. - Частина I, гл. 1-8. с. 19-297
4. Петрушенко В.Л. Філософія. - Львів, - 2009.- Тема 3-7, с. 61-162.
5. Прічепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія - К., 2008. - Розділ 2.
6. Філософія - К., 2009 Теми 3-6, с. 48-181.

Додаткова

1. Історія філософії. - Ростов н / Д, 2008 Розділи II, гл. 1-5, с. 66-259.
2. Історія філософії. - М., 2005 - Розділи II-V, с. 47-417.

3. Нова філософська енциклопедія М., 2000-2001. - Ст .: «Антична філософія»; «Середньовічна західноєвропейська філософія»; «Відродження філософія»; «Філософія Нового і новітнього часу»; «Класична Німецька філософія».
4. Філософський енциклопедичний словник, - М., 2009.
5. Філософія: Хрестоматія. -К., 2009. - Розділ 4.

ТЕМА 3. СУТНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - Витоки філософії Київської Русі.
 - Особливості філософської думки України у XI-XII століттях.
 - Визначте основні риси філософії українського Відродження.
 - Людина в світі та світ людини в філософських концепціях українських філософів.
 - Перерахуйте особливості релігійних проблем в історії філософії України.
 - У який спосіб здійснювалась діяльність братств? Яку мету переслідували ці організації?
 - Особливості філософських вчень Кирило-Мефодіївського братства;
 - Основні риси філософії неотомізму. В якій сучасній державі ця філософська система є закріпленою як державна філософія?
 - Надайте характеристику дихотомії людина та світ у філософській концепції персоналізму?
 - Охарактеризуйте концепцію фрейдизму, розкрийте особливості розуміння несвідомого.
 - Перерахуйте основні риси та особливості філософії екзистенціалізму.
 - Марксистська філософія та постмодерн.
 - Надайте характеристику суперечливим уявленням про сутність людини в епоху постмодерну.
 - Розкрийте особливості концепцій сцієнтизму та антисцієнтизму.
3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Що таке трансформація?

- A. Процес глобальних змін
- B. Процес локальних змін
- C. Процес набуття суспільством нових рис
- D. Процес переходу від однієї структури до іншої у суспільному сенсі

2. Чому трансформаційні зміни часто супроводжуються негативізмом?

- A. через те, що змінюють динамічні структури життєвих стандартів
- B. через те, що зачіпають сталі структури життєвих стандартів
- C. через те, що стосуються соціальних особливостей
- D. через те, що руйнують структуру суспільства

3. Терміни «трансформація» та «перехід» не є синонімами, через те, що

- A. термін «перехід» не позначає чітких меж змін
- B. трансформація не є нейтрально відносною
- C. перехід позначає рух «від», а трансформація означає рух «до чогось»
- D. це два діаметрально протилежних поняття

4. Дайте визначення глобалізації на думку М.Арчер.

- A. це явище всезагального значення, яке характеризується тотожністю культури з загальними соціальними цінностями
- B. всезагальний процес
- C. все, що стосується загальних змін та особливостей
- D. це процес, який призводить до охоплюючого весь світ поєднання структур, культур та інститутів

5. Суспільства потрібно розглядати лише як систему в оточенні інших систем і, таким чином, як субсистему світової спільноти – доводить:

- A. М. Кастельс
- B. М. Олбороу
- C. Е. Гіденс
- D. І. Валлерстайн

6. «Світ-системна» модель сучасної цивілізації, за Е.Валерстайном, не включає в світовому розподілі кіл:

- A. економічного ядра
- B. відцентрованого осередка
- C. напівпериферії
- D. повної периферії

7. В процесі глобалізації з економічними, фінансовими, політичними, військовими, культурними, ідеологічними зв'язками і залежностями між співтовариствами, відбувається:

- A. інтенсифікація
- B. руйнація
- C. апробація
- D. уповільнення

8. Основні причини явища глобалізації?

- A. інтенсифікація
- B. прискорення темпів розвитку
- C. уповільнення розвитку
- D. зростання технологічного прогресу

9. В чому полягають особливості тенденції до цілісності в сучасному світі?

- A. в об'єднанні за різними ознаками з метою оптимізації соціально-економічних процесів
- B. в економічній нестабільності
- C. в створенні узагальнюючих факторів (закони, валюта, стандарти) з метою розвитку економіки на глобальному рівні
- D. в соціальній нестабільності

10. Основна ознака цілісності – це?

- A. рух до існування явища як нероздільного, нерозчленованого+
- B. існування вища в умовах стабільності, що є запорукою цілісності
- C. відсутність змін
- D. зміни відбуваються у суворо визначеному порядку, є перевіреними практикою

4. Підготуйтеся до письмового опитування.

5. Підготуйте доповідь та її презентацію.

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Поппер К. Открытое общество и его враги. – В 2т. – Т.2. – М., 1997.
2. Причепій Є.М. Філософія: Посібник. – К.: Академія, 2001. – 576с.
3. Кунцман П. Философия. – 9-е изд. – М.: Рыбари, 2002. – 268с.
4. Кьеркегор З. Несчастнейший. – СПб., 1993

Додаткова

1. Мотрошилова Н.В. Рождение и развитие философских идей. – М., 1991.
2. Нарский И. Западноевропейская философия XIX века. – М., 1987.
3. Ницше Ф. Антихристианин // Сумерки богов. – М., 1989.
4. Ницше Ф. По ту сторону добра и зла. Вступительная статья. // Вопросы философии. – 1989. - №5.

5. Ницше Ф. Так говорив Заратустра // Соч. – В 2т. – Т.2. - М., 1990.

ТЕМА 4. СУЧАСНА ЦИВІЛІЗАЦІЯ ТА СОЦІАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

- Надайте характеристику поняттям – буття та розум.
- Охарактеризуйте форми та види буття. Поясніть поняття буття та небуття.
- Віртуальна реальність як новий вид буття в діяльності сучасної людини.
- В чому полягають особливості тлумачення матерії та структури у філософії та науці?
- Сучасна наука про побудову матерії та рівні її організації.
- Філософське розуміння часо-просторового континууму.
- Розкрийте специфіку соціального простору і часу.
- В чому полягають субстанціональна та релятивістська теорії простору і часу?
- Фактор часу в житті та діяльності сучасної людини?
- Співвідношення свідомості і мови?
- Специфіка мислення: розум людини і розум тварин.
- Дослідіть поняття «свідомість» та «рефлексія».
- Надайте характеристику природнім та штучним мовам.
- Охарактеризуйте проблему штучного інтелекту?
- Сучасні проблеми виникнення свідомості: клонування, робо-техніка. Як Ви їх розумієте? В чому проявляються специфічні риси?
- Як Ви розумієте мистецтво, як особливої форми свідомості?
- В чому полягає роль релігії в житті сучасного людства? Поясніть свою думку використовуючи декілька світоглядних парадигм.

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. Що таке етнічна ідентичність?

А. Етнічна приналежність до певної групи

- B. Розділення людей за національними ознаками
- C. Співвідношення національного і етнічного
- D. Ідентифікація відповідно за етнічними ознаками

2. У XX столітті концепції етнічного відродження набувають:

- A. Занепад
- B. Зростання
- C. Нейтральне становище
- D. Ігнорування

3. В чому полягає етнічна гетерогенність та гомогенність?

- A. У загальному та частковому за національною ознакою
- B. У розрізненості та спільності за етнічною ознакою
- C. У розумінні цілого та часткового в етнічному сенсі
- D. У вивченні загальних та окремих національних рис

4. З чим, як правило, пов'язується позитивна етнічна ідентичність?

- A. З політичними та громадськими обов'язками
- B. З соціальним сенсом
- C. З економічними та соціальними чинниками
- D. З особистим вибором особистості

5. Якими є особливості інтенсифікації процесів глобалізації?

- A. Вони обумовлені міграційними процесами
- B. Вони обумовлені процесами економічного занепаду
- C. Вони зумовлюють значне посилення міжцивілізаційної взаємодії
- D. Вони обумовлені процесами економічного зростання

6. Якими можуть бути наслідки глобалізації?

- A. Зумовлювати зростання інтересу до зберігання національної ідентичності
- B. Призводити до занепаду національної ідентифікації
- C. Забезпечувати соціально-історичний контекст майбутнього
- D. Розкривати сутність соціальної структури суспільства

7. Як пов'язуються пасіонарії та цивілізаційні зміни?

- A. Пасіонарії в природі не існують
- B. Пасіонарії є рушійною силою соціальних змін
- C. Теорія пасіонарності не доведена
- D. Пасіонарії не мають необхідних компетенцій для здійснення глобальних змін

8. Хто з дослідників вводить у науковий обіг поняття «глобальної ойкумени»?

- A. У. Ганнерс

- В. Х. Йоас
- С. С. Хокінг
- Д. Р. Уайт

9. Ойкумена це -?

- А. Осередок соціально-економічних трансформацій, що має загальний характер змін
- В. Місце формування та трансляції культур та культурних норм
- С. Простір постійних культурних взаємодій, взаємопроникнення культур і обміну культурним досвідом.
- Д. здатність до трансформації певної культури та її вплив на існування інших культурних утворень

10. Чим характеризується сучасна культура як ойкумена?

- А. Закритим устроєм та сталими нормами та правилами розвитку
- В. Відкритістю кордонів і меж в соціальному плані
- С. Замкненістю та концентрацією в певних просторово-часових залежностях
- Д. Відкритістю та перетинанням просторово-часових меж

3. *Підготуйтеся до письмового опитування.*

4. *Підготуйте доповідь та її презентацію.*

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Петрушенко В.Л. Філософія: підручник. / В.Л. Петрушенко. - Львів: «Магнолія-2006», 2016. – 506 с.
2. Нікітін Л.М. Вступ до історії філософії: навч.-метод. посіб. для студ. ден. та заочн. форм навч. (для студ. нефілософ. спец.). / Л.М. Нікітін. - Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 348с.
3. Філософія: підручник / В.Є Горлач. - Харків: Консум, 2000 р.- 450с.
4. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. / Є.А. Подольська. - Навч. посіб. Видання друге: перероблене і доповнене. - Київ: Центр навчальної літератури, Інкос, 2006. - 624 с.

Додаткова

1. Спіркін А.Г. Основы философии. / А.Г. Спіркін. Навчальний посібник для ВНЗ. – М.: Политиздат, 1988. – 592 с.
2. Спіркін А.Г. Философия: ученик. / А.Г. Спіркін. – М.: Гардарики, 2001. – 736 с.
3. Радугин А.А. Философия: курс лекцій. / А.А. Радугин. – М.: Центр, 2001. – 272 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II ПРИКЛАДНІ ТЕОРІЇ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

ТЕМА 5. СПЕЦИФІКА УКРАЇНСЬКИХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.*

2. *Самостійно опрацюйте питання:*

- Політика. В чому полягають основні політичні ідеології?
- Які Вам відомі типи політичних систем?
- Що таке право? Визначте особливості правосвідомості?
- Які складові суспільної свідомості існують? В чому визначається сутність кожної з них?
- Розкрийте поняття суспільної ідеології та суспільної психології?
- В чому полягає поняття суспільного буття? Які особливості можете назвати? Що є визначальним в бутті людини взагалі?
- Яке місце займає суспільна свідомість в житті сучасної людини?

3. *Розв'яжіть тестові завдання.*

1. З чим саме в українській соціокультурній традиції пов'язується розвиток культури?

- A. З питанням становлення національної ідентичності
- B. З питанням соціокультурного розвитку
- C. З питанням націоналістичного становлення
- D. З питанням формування нації

2. Скільки культурних середовищ існує в сучасній Україні

- A. 1
- B. 2
- C. 3
- D. 4

3. В чому проявляється нова соціокультурна ситуація?

- A. У створенні нової посттоталітарної реальності

- B. У дотриманні норм минулого
- C. У реалізації сучасних проєктів та соціальних норм
- D. У створенні перетвореної реальності

4. Чим характеризується сучасна модель української культури?

- A. Переоцінкою цінностей і формуванням їх нової ієрархії
- B. Акцентом на знеціненні особистості
- C. Зменшенням ступеня свободи
- D. Зменшенням різноманітності і строкатості напрямів духовного життя

5. Якими є суспільні відносини в українському просторі?

- A. Залишаються попередні відносини між учасниками культурного життя
- B. Відсутнє формування нової інфраструктури сфери культури
- C. Відсутній самостійний розвиток культури
- D. Знімається жорстке, ієрархічне управління сферою культури

6. Одна з сучасних особливостей прояву культури полягає у:

- A. Зниження впливу релігії на мораль суспільства
- B. Збереженні статусу, ролі та функцій національної культури
- C. Формуванні нових соціально-духовних потреб +
- D. Відсутності критеріїв оцінки явищ культури

7. Які перспективи має українська культура на сучасному рівні розвитку?

- A. Перспективи занепаду
- B. Перспективи безперешкодного розвитку
- C. Перспективи стабільного перебігу подій
- D. Перспективи революційного розвитку

8. За яких умов відбувається розвиток української культури?

- A. Несамостійності державного і соціального становища
- B. Повної незалежності та відсутності стороннього впливу на культурне становище
- C. Розвиток економіки та соціальної сфери
- D. Через здійснення контролю та аналізу з боку політичної сфери держави

9. До яких світових соціальних течій можна віднести українську культуру?

- A. Інновації
- B. Модернізації
- C. Інтенсифікації
- D. Стандартизації

10. У якій сфері розвиток української культури отримав світового

значення?

- A. Сфера мистецтва
- B. Сфера науки
- C. Сфера кіно
- D. Сфера архітектури

4. Підготуйтеся до письмового опитування.

5. Підготуйте доповідь та її презентацію.

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Петрушенко В.Л. Філософія: підручник. / В.Л. Петрушенко. - Львів: «Магнолія-2006», 2016. – 506 с.
2. Нікітін Л.М. Вступ до історії філософії: навч.-метод. посіб. для студ. ден. та заочн. форм навч. (для студ. нефілософ. спец.). / Л.М. Нікітін. - Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 348с.
3. Філософія: підручник / В.Є Горлач. - Харків: Консум, 2000 р.- 450с.
4. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. / Є.А. Подольська. - Навч. посіб. Видання друге: перероблене і доповнене. - Київ: Центр навчальної літератури, Інкос, 2006. - 624 с.

Додаткова

1. Спиркин А.Г. Основы философии. / А.Г. Спиркин. Навчальний посібник для ВНЗ. – М.: Политиздат, 1988. – 592 с.
2. Спиркин А.Г. Философия: ученик. / А.Г. Спиркин. – М.: Гардарики, 2001. – 736 с.
3. Радугин А.А. Философия: курс лекцій. / А.А. Радугин. – М.: Центр, 2001. – 272 с.

ТЕМА 6. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - Надайте характеристику пізнання в філософії та науці. В чому полягають основні принципи пізнання?

- Визначте співвідношення філософського, наукового і художнього пізнання?
- Чуттєве та раціональне пізнання. Вкажіть їх форми? Наведіть приклади з повсякденного життя?
- Які Вам відомі особливості скептицизму та агностицизму? В чому полягає їх специфіка в теорії пізнання?
- Як би Ви визначили роль інтуїції в науково-пізнавальній діяльності?
- Які Вам відомі концепції істини? Чому існує їх певна кількість? З чим це пов'язано?
- Що таке наукові та поза наукові форми пізнання? В чому полягають взаємовідносини пізнання і віри? (можна навести приклад з біографії відомих людей).
- Що таке соціальна відповідальність? В чому Ви бачите власну соціальну відповідальність?

3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Що представляє собою мультикультуралізм?

- A. Таке явище суспільного життя, яке передбачає мирне співіснування різних культур та етносів у рамках одного суспільства
- B. Феномен почав відображатися як у культурному, так і у політичному житті, тому став невідворотним явищем сьогодення
- C. Явище, яке презентує всю багатогранність культурного процесу та демонструє різноманітні особливості національних культур
- D. Корінні зміни людського буття, технічна і техногенні нововведення. Що обумовлюють сучасні тенденції в культурі та інших сферах

2. Які питання піднімаються поряд з темою мультикультуралізму?

- A. Мультикультурного плюралізму, мультикультурного суспільства, діалогу культур
- B. Питання розвитку та становлення культури
- C. Внутрішньо-культурні процеси
- D. Цивілізаційні перспективи, структурні особливості цивілізацій

3. У політичній, соціальній та економічних сферах активної дискусії набула теорія

- A. Розвитку
- B. Гордості
- C. Гідності
- D. Справедливості

4. Якими характеристиками має володіти суспільство задля відтворення та розвитку?

- A. Взаємодії та прогресу
- B. Системності та причинності
- C. Активності та конструктивності
- D. Резистентності та впровадження

5. Що змушує сучасне суспільство відмовлятися від проявів нетерпимості?

- A. Чесність та гідність
- B. Креативність та стриманість
- C. Терпимість та толерантність
- D. Взаєморозуміння та повага

6. Основними причинами виникнення стереотипів є:

- A. Консерватизм та лібералізм
- B. Креативність та чесність
- C. Невігластво та конкуренція
- D. Неосвіченість та високомірність

7. Що, найчастіше, відбувається у культурному, релігійному, расовому та етнічному контекстах?

- A. Нетолерантність та цькування
- B. Нерівність та зневага
- C. Ненависть та дискримінація
- D. Нестабільність та розгалуженість

8. Що означає поширення англійської мови як другої, утвердження групових ідентичностей, зростання міграційних потоків та впливів діаспори?

- A. Популярність ідей толерантності
- B. Популярність доктрин мультикультуралізму
- C. Розповсюдження ідей рівності і братерства
- D. Існування ідей нетерпимості

9. Автором канадської моделі мультикультуралізму є:

- A. У. Лотнер
- B. Ч. Тейлор
- C. Х. Йоас
- D. Дж. Міль

10. Скільки всього існує найпоширеніших моделей мультикультуралізму?

- A. 1
- B. 2
- C. 3

D. 4

4. Підготуйтеся до письмового опитування.

5. Підготуйте доповідь та її презентацію.

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Петрушенко В.Л. Філософія: підручник. / В.Л. Петрушенко. - Львів: «Магнолія-2006», 2016. – 506 с.
2. Нікітін Л.М. Вступ до історії філософії: навч.-метод. посіб. для студ. ден. та заочн. форм навч. (для студ. нефілософ. спец.). / Л.М. Нікітін. - Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 348с.
3. Філософія: підручник / В.Є Горлач. - Харків: Консум, 2000 р.- 450с.
4. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. / Є.А. Подольська. - Навч. посіб. Видання друге: перероблене і доповнене. - Київ: тЦентр навчальної літератури, Інкос, 2006. - 624 с.

Додаткова

1. Спиркин А.Г. Основы философии. / А.Г. Спиркин. Навчальний посібник для ВНЗ. – М.: Политиздат, 1988. – 592 с.
2. Спиркин А.Г. Философия: ученик. / А.Г. Спиркин. – М.: Гардарики, 2001. – 736 с.
3. Радугин А.А. Философия: курс лекцій. / А.А. Радугин. – М.: Центр, 2001. – 272 с.

ТЕМА 7. АЛЬТЕРГЛОБАЛІЗМ ТА ЙОГО ФОРМИ У ЦИВІЛІЗАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ СУЧАСНОСТІ.

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - Особливості виникнення діалектики. Що таке альтернативи діалектики?
 - Які Вам відомі основні закони діалектики? Скільки їх? Хто вважається їх автором? В чому полягає специфіка кожного з законів?

- Що таке категорії діалектики? Які функції вони виконують? Перерахуйте і охарактеризуйте основні діалектичні категорії? Чому категорії діалектики існують в парах? Що це відображає?
- В чому полягає проблема людини та природи в сучасних умовах?
- Які Вам відомі екологічні та економічні цінності сучасної практики?
- В чому полягає специфіка соціального детермінізму? Що є спільного, а що відмінного у законів природи та суспільства?
- Що таке гуманізація науки та техніки?

3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Які сподівання породив крах соціалістичної системи у світовому співтоваристві?

- A. Становлення єдиної системи світового устрою
- B. Формування багатогранної системи політичного устрою
- C. Існування окремих, не пов'язаних між собою політичних груп
- D. Утворення соціально-політичних об'єднань на сонові миру та братерства

2. Яку ідею відстоює дослідник С. Хантінгтон?

- A. Ідею мирного співіснування цивілізацій
- B. Створення певного Конклаву країн
- C. Ідею знищення державного устрою
- D. Ідею про стоянні цивілізацій

3. Чим пояснюється набуття першочергового значення для цивілізаційних відмінностей?

- A. Руйнацією комуністичної ідеології
- B. Погіршенням становища капіталістичної владної верхівки
- C. Створенням умов для протистоянь
- D. Надання переваги окремій цивілізації

4. Що виступає стрижневою основою формування цивілізаційної ідентичності?

- A. Наука
- B. Цивілізація
- C. Культура
- D. Мистецтво

5. Що відбувається з відмінними особливостями культур?

- A. Зумовлюють розгалуження людських цивілізацій
- B. Призводять до формування різноманіття культур
- C. Формують різнопланові характеристики культур
- D. Зумовлюють диференціацію людських цивілізацій

6. В якому сенсі ми можемо розуміти культуру як сукупність створених людиною штучних об'єктів, порядків, форм поведінки та діяльності, знань, зразків самопізнання та символічних позначень навколишнього світу?

- A. У вузькому сенсі
- B. У широкому сенсі
- C. З точки зору науки
- D. З точки зору політики

7. Що є невід'ємною частиною людської культури?

- A. Масова культура
- B. Народна культура
- C. Релігійна культур
- D. Господарська культура

8. Які функції культури не забезпечують формування, життєдіяльність і спадкоємність цивілізаційної специфіки?

- A. Соціалізація
- B. Комунікація
- C. Дислокація
- D. Адаптація

9. Яку систему цінностей включає культура господарювання?

- A. Неформальну, що ґрунтується на креативні та нестандартності
- B. Формальну систему, що ґрунтується на звичаях та традиціях
- C. Неформальну, формальну та систему прав і законів
- D. Неформальну, формальну та систему інституцій

10. Що визначаю носіїв різних цивілізаційних традицій?

- A. Специфічне, неусвідомлене знання
- B. Відчуття своєї переваги
- C. Відчуття своєї неповноцінності
- D. Нейтральні відчуття

4. Підготуйтеся до письмового опитування.

5. Підготуйте доповідь та її презентацію.

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Петрушенко В.Л. Філософія: підручник. / В.Л. Петрушенко. - Львів: «Магнолія-2006», 2016. – 506 с.

2. Нікітін Л.М. Вступ до історії філософії: навч.-метод. посіб. для студ. ден. та заочн. форм навч. (для студ. нефілософ. спец.). / Л.М. Нікітін. - Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 348с.
3. Філософія: підручник / В.Є Горлач. - Харків: Консум, 2000 р.- 450с.
4. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. / Є.А. Подольська. - Навч. посіб. Видання друге: перероблене і доповнене. - Київ: Центр навчальної літератури, Інкос, 2006. - 624 с.

Додаткова

1. Спіркін А.Г. Основы философии. / А.Г. Спіркін. Навчальний посібник для ВНЗ. – М.: Политиздат, 1988. – 592 с.
2. Спіркін А.Г. Философия: ученик. / А.Г. Спіркін. – М.: Гардарики, 2001. – 736 с.
3. Радугин А.А. Философия: курс лекцій. / А.А. Радугин. – М.: Центр, 2001. – 272 с.

ТЕМА 8. ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИМІРИ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Методи контролю: усне та письмове опитування, письмове індивідуальне тестування, спостереження за участю в дискусії, оцінювання доповіді.

Завдання для самостійної роботи:

1. *Опрацювати конспект лекцій та рекомендовану літературу для обговорення теоретичних питань теми на практичному занятті.*
2. *Самостійно опрацюйте питання:*
 - Які Вам відомі основні моделі суспільства?
 - Що ми розуміємо під системою, як елементом філософського вивчення соціуму?
 - Надайте характеристику політичній системі суспільства. В чому полягають особливості української політичної системи?
 - Визначте особливість пізнання у вивченні соціальних законів?
 - Як Ви розумієте поняття суспільного виробництва? Якою є його структура?
 - В чому полягає роль економічних законів у розвитку соціуму?
 - В чому полягають особливості науки як продуктивної сили суспільства?
 - Політичні базис та надбудова як особливості сучасного буття?
 - Чим відрізняються поняття «людина», «особистість», «індивід»? Наведіть приклади? Проведіть паралелі з тваринним світом?

- Як би охарактеризували особливості взаємодії суспільства та особистості?
- Людина та її буття як проблема у філософії.
- Цінності людського буття. Аксіологічний чинник.
- Безсмертя людини: проблеми та рішення.
- Особливості людського спілкування та його специфіка в торгівельно-економічній діяльності.

3. Розв'яжіть тестові завдання.

1. Який соціально-політичний рух виник наприкінці ХХ ст. і виступає за глобалізацію «знизу» в інтересах громадян?

- A. Глобалізм
- B. Альтерглобалізм
- C. Антиглобалізм
- D. Інглобалізм

2. Основною метою якого руху є розвиток процесів інтеграції економік, народів і культур на основах демократії, соціальної справедливості, поваги до самостійності та самобутності національно-культурних утворень?

- A. Глобалізм
- B. Альтерглобалізм
- C. Антиглобалізм
- D. Інглобалізм

3. Що проявлялось спочатку лише к соціальний рух під час проведення міжнародних зустрічей?

- A. Глобалізм
- B. Альтерглобалізм
- C. Антиглобалізм
- D. Інглобалізм

4. З метою подолання економічного спаду та підвищення конкурентоспроможності національних економік на початку 70-х років уряди окремих країн здійснили:

- A. Перехід до консерватизма
- B. Перехід до соціальної держави
- C. Перехід до комунізму
- D. Перехід до неолібералізму

5. В чому полягала неоліберальна реформа?

- A. В скороченні соціальних виплат та державного сектору економіки
- B. В створенні соціальних програм та захисті соціально-незабезпечених

верств населення

С. В руйнації попереднього економічного вектору економіки і створенні нового, інноваційного вектору

Д. В скороченні приватного сектору економіки та збільшенні державних виплат

6. Яке явище, на думку неолібералів, підтверджує їх ідеї?

А. Глобалізація

В. Агломерація

С. Традиціоналізація

Д. Ідентифікація

7. Якою є «кінцева мета» неолібералів?

А. Створенні наднаціональних культурних центрів

В. Створення світового господарювання США

С. Закріплення долара як наднаціональної валюти

Д. Створення світового уряду

8. Якими є цілі антиглобалістів?

А. Навчати і надихати

В. Повчати і контролювати

С. Координувати та виправляти

Д. Стимулювати та надихати

9. Якими не є основні принципи альтерглобалістів?

А. Солідарність

В. Співвідпорядкованість

С. Співробітництво

Д. Відповідальність

10. Антиглобалістська діяльність переважно не організується навколо тем

А. Анулювання боргів країн Півдня

В. Виступи проти діяльності СОТ

С. Реформа міжнародних фінансових організацій і прийняття нової Бреттон-Вудської угоди

Д. Глобальних проблем екології

4. Підготуйтеся до письмового опитування.

5. Підготуйте доповідь та її презентацію.

Список рекомендованої літератури

Основна

1. Петрушенко В.Л. Філософія: підручник. / В.Л. Петрушенко. - Львів: «Магнолія-2006», 2016. – 506 с.
2. Нікітін Л.М. Вступ до історії філософії: навч.-метод.посіб.для студ.ден.та заочн.форм навч.(для студ.нефілософ.спец.). / Л.М. Нікітін. - Донецьк: ДонНУЕТ, 2011. – 348с.
3. Філософія: підручник / В.Є Горлач. - Харків: Консум, 2000 р.- 450с.
4. Подольська Є.А. Кредитно-модульний курс з філософії: філософія, логіка, етика, естетика, релігієзнавство. / Є.А. Подольська. - Навч. посіб. Видання друге: перероблене і доповнене. - Київ:тЦентр навчальної літератури, Інкос, 2006. - 624 с.

Додаткова

1. Спиркин А.Г. Основы философии. / А.Г. Спиркін. Навчальний посібник для ВНЗ. – М.: Политиздат, 1988. – 592 с.
2. Спиркин А.Г. Философия: ученик. / А.Г. Спиркин. – М.: Гардарики, 2001. – 736 с.
3. Радугин А.А. Философия: курс лекцій. / А.А. Радугин. – М.: Центр, 2001. – 272 с.

Навчальне видання

Ніколенко Ксенія Вікторівна

Кафедра іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОСТІ

Методичні рекомендації для вивчення дисципліни

Формат 60×84/8. Ум. др. арк. 2,75.

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського
50042, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. Трамвайна, 13.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.